

На шляху до нашої реформації

Від легалізму до ціннісно-орієнтованих
ісламського права та юриспруденції

TOWARD *our* *Reformation* • FROM LEGALISM *to* VALUE-ORIENTED ISLAMIC LAW *and* JURISPRUDENCE

Mohammad Omar Farooq

Серія МІД «Книги у скороченому викладенні»

НА ШЛЯХУ ДО НАШОЇ РЕФОРМАЦІЇ

від легалізму до ціннісно-орієнтованих
ісламського права та юриспруденції

Мухаммад Омар Фарук

*Книга надрукована за підтримки
Інституту Інтеграції Знань*

Міжнародний Інститут Ісламської Думки

Острог – 2020

**На шляху до нашої реформації: від легалізму
до ціннісно-орієнтованих ісламського права та юриспруденції**

Мухаммад Омар Фарук

Серія «Книги у скороченому викладенні»

© Інститут Інтеграції Знань
и Міжнародний Інститут Ісламської Думки
1441 / 2020

**Toward Our Reformation: From Legalism
to Value-Oriented Islamic Law and Jurisprudence**

Mohammad Omar Farooq

Books-in-Brief Series

© The International Institute of Islamic Thought (IIIT)
1435 AH/ 2015CE
978-1-56564-674-2
IIIT
P.O. Box 669
Herndon, VA 20172, USA
www.iiit.org

Інститут Інтеграції Знань
Грузія, Тбілісі, вул. Дадіани 7,
Торговий і Бізнес центр «Карвасла», А-317
ikiacademy.org

Всі права захищені.

Брошура «На шляху до нашої реформації» доводить, що причиною скрутного становища мусульман є неучтвo і / або недостатня прихильність до ключових ісламським цінностям. Таким чином, робота відстоює поворот в напрямку того, що називається «ціннісно-орієнтованим» підходом. У ній показано, що шаріат, в дійсності, є справжньою основою, яка з часом перетворилася на заплутаний лабіринт схоластичних поглядів і висновків, ускладнює розвиток мусульман, а також те, що використання сумнівних хадисів і помилкове впровадження закону про худуд є не тільки зрадою духу Корану і послання Пророка, але і жахливим явищем, наслідком якого буде кричуще образу мусульманського населення під виглядом запровадження псевдошаріата. Це образа і неправильне застосування досліджені в цій роботі.

ВСТУП

Люди прагнуть володіти точною інформацією фактично про все, що цікавить їх. Іслам приділяє особливу увагу тому, щоб його послідовники володіли всією необхідною інформацією, були освіченими, допитливими, проникливими і освіченими. Іслам наполягає на тому, щоб віруючі використовували своє критичне мислення і не перетворювалися на сліпих адептів. Більш того, іслам не визнає тих, хто необдуманно йде по стопах своїх предків, сліпо наслідує приклад без усвідомлення і розуміння того, що вони робили. Фактично, Коран стверджує, що справжня віра ґрунтується на знанні і розумінні. Вчення Пророка Мухаммада також однозначно в цьому питанні і приділяє особливу увагу пошуку знань. Дійсно, з усіх питань, що стосуються того, що вважається обов'язковим (фард або ваджіб) для мусульман, пошук знань і здобуття освіти є тим, щодо чого слово фард застосовується по-особливому.

Найбільш освічені мусульмани знають, що існує чотири основних джерела ісламського права: Коран, хадіси (переказ Пророка), іджма (згоду) і кияс (судження за аналогією). Фактично, протягом ісламської історії наші

видатні вчені і правознавці відкрито намагалися знайти відповідь і заохочували людей задавати питання, оскільки це частина ісламської традиції.

Однак, з плином часу вчені почали відчувати себе некомфортно, розмірковуючи відкрито, і ця проблема протягом наступних століть тільки погіршилася через обмеженість методологічних інструментів. Через вплив як внутрішніх, так і зовнішніх чинників ісламська цивілізація почала занепадати. І в міру її ослаблення, поступово, в середовищі жорстокості, боротьби і змагання західна цивілізація почала домінувати. У міру безжальної колонізації як мусульман, так і решти світу, західна правова система і її норми витіснили ісламські правові інституції та моделі.

Надалі ситуація ще більше ускладнилася прихильниками релігійного відродження, які прагнули встановити і впровадити Шаріат в межах всього людства і часто неправильно розуміли і тлумачили його як ісламське право. Навіть в країнах, конституція яких не базується на релігійному праві, культура і соціальний клімат визначаються впливом ісламського права на мусульманське населення в цілому.

Як не дивно, незважаючи на особливу увагу, яку приділяли інтелектуальної складовій протягом минулих століть, зараз рівень неписьменності серед мусульман один з найвищих в світі. Фундаментальними знаннями і тлумаченнями ісламської віри, - яких мусульмани повинні дотримуватися, поширювати і пояснювати іншим людям, - почали нехтувати. Однією з ключових

причин цієї жалюгідної ситуації є нездатність звичайних мусульман розвинути своє критичне мислення, вміння думати, міркувати, оцінювати і обґрунтовувати. Обмеження методологічних інструментів, пов'язані з цими фундаментальними джерелами в контексті їх традиційного використання, досліджені в цій брошурі.

Незважаючи на те, крізь яку призму розглядати наше минуле щодо нас і нашої реформації (Іслах), необхідно враховувати наступні моменти: а) як людські істоти, ми маємо колосальний потенціал для зміни нашого життя, і Коран наполегливо нагадує нам про те, що ми повинні здійснити свою частину ініціації зміни, почавши з себе (сура «Грім», 13:11); б) ми повинні озброїтися збалансованим і цілісним інструкцій, викладених в Корані і спадщині Пророка, за допомогою якого ми здатні подолати будь-які позбавлення і труднощі на нашому шляху; в) ми повинні прагнути змінити світ на краще в душі реформації (Іслах).

Ця брошура призначена для того, щоб дати можливість мусульманам краще зрозуміти питання і проблеми з ісламської точки зору за допомогою демонстрації шляхів, які можуть більш ефективно пов'язати з Кораном і спадщиною Пророка для забезпечення чудової майбутнього умми, сприятливого для всього людства. Проблеми, що піднімаються в цій брошурі, що не були ідентифіковані через їх полемічності. По правді кажучи, реальні проблеми і виклики, які стоять перед мусульманським суспільством, - бідність, злидні, безграмотність, нестабільність, авторитаризм, експлуатація, несправедливість, економічна нерівність, наси-

льство, недотримання прав людини, безправ'я жінок, технологічна і економічна відсталість, залежність від Заходу і т.д. - не створюють сприятливого картини. Існує причина і рішення. Незалежне дослідження ісламського права і юриспруденції надає погляд на те, що було акумульовано в якості знань і мудрості протягом минулих століть. При цьому, слід брати до уваги кожен крихту мудрості, враховувати її внесок в створення дискурсу, який послужить квитком в краще майбутнє.

Глава перша

Шаріат, право і Коран: легалізм і орієнтація на цінності

Без сумніву, справжній Шаріат (заснований Кораном і Пророком і усвідомлений сподвижниками) зараз є найбільш таємним в лабіринті схоластичних поглядів і тверджень - надбудови суб'єктивних думок, акумульованих на протязі століть і зараз одягнених в одяг містичного «авторитета».

Чи є визначення істинного Шаріату Мухаммада Асада правильним? Те, як розглядається Шаріат і схильність до легалізму - аспекти, обговорювані і досліджувані тут, а також обговорюється важливість ціннісної орієнтації і ключових принципів, що стосуються цього питання.

Зараз акцент людської цивілізації повністю перемістився від мусульманського світу до західного. У той же час, більшість мусульманських країн рухаються в бік традиційного ісламу за допомогою впровадження шаріату. Чим більше країн схиляється до цього шляху, тим більше людей не тільки на Заході, а й в мусульманському світі, побоюються. Більш того, багато мусу-

льман в мусульманському світі, так і на Заході, також розчаровані, неспокійні і навіть роздратовані. У контексті цих мінливих обставин існує крайня потреба з'ясувати, що це означає і як розуміння і сприйняття шаріату впливає на нас в наш час.

Концепція може спотворюватися за допомогою неправильного тлумачення, розуміння і застосування, або зловживання. Шаріат деформується шляхом зв'язування з його частковим і виборчим впровадженням диктаторськими, авторитарними або монархічними режимами, часто це відбувається в бідних суспільствах, в яких покарання не зачіпає людей при владі або багаті стан. Програми шаріату переважно включають інститути покарання худуд, призначені для імплементації шаріатського права за допомогою застосування покарань, згаданих в Корані і Сунні. Насправді, має місце імітація, а також грубе порушення духу справедливості, необхідного ісламом. Прикладом цього є Закон про худуд, застосований в разі перелюбу і передбачає жорстке обмеження свободи жертв згвалтування з постійною можливістю визнання підсудного винним і призначення вищої міри покарання.

Однак, рішення включає не просто виключення цього поняття або терміна, а й очищення його від неправильного тлумачення. Оскільки, потрібно роз'яснити зловживання і переконатися, що релігійні обряди прийнятно і розумно відповідають заявленим ідеалам. В цьому розділі стверджується, що існує фундаментальна неправильне тлумачення, що стосуються ісламу і шаріату. Деякі роз'яснення щодо шаріату і сучасних проблем представлені тут.

Глибоко шановані вчені, які прагнуть трансформувати мусульманську думку в середовищі правознавців, журналістів і громадських діячів часто прирівнюють шаріат і ісламське право. Це пов'язано з тим, що досить часто докладені зусилля людей є відображенням їх сучасного розуміння, незалежно від уявлень минулого. Інша причина полягає в тому, що в пізньому періоді класичного ісламського дискурсу термін шаріат застосовувався без пояснень, виходячи з передумови, що він загальновідомий і всім зрозумілий. Навіть незважаючи на те, що це поняття відсутнє на початку класичного ісламського дискурсу, використання терміна шаріат поширилося тільки в сучасну епоху.

Шаріат також вважається Божественним. Відповідно до словника Мерриам Вебстер, слово «божественний» означає «пов'язаний з Богом» або «вихідний безпосередньо від Господа». Таким чином, питання полягає в тому, чи дійсно Бог безпосередньо посилав шаріат? Відповідь залежить від того, як визначаються межі «шаріату». Якщо шаріат еквівалентний ісламським правом (фікху), то він не може вважатися Божественним. В кінцевому підсумку, фікх або ісламське право є, за великим рахунком, створеним людиною конструктом. Незважаючи на те, що усуль (джерело методології), Коран є Божественним, інші джерела - хадіси, іджма (консенсус) та кияс (судження за аналогією) - не є такими. Тобто, в тому сенсі, в якому він найчастіше використовується, шаріат не є Божественним, оскільки є такі елементи права (фікха), які не відбуваються безпосередньо від Божественного початку, як хадіси, а такі з них, як іджма і кияс, взагалі розроблені людьми.

Шаріат часто вважають незмінним. Такі твердження, однак, є порожніми, емоційними і непрощеними. Таке тлумачення відображено в історичному розвитку шаріату як стійку основу теологічних догм і правових норм. Шаріат не є незаперечним, оскільки існують варіації в його викладі різними посланниками, такими як Муса, Іса і Мухаммад. У той час, коли традиціоналісти підняли шаріат до священного рівня і дійсно вважали його недоторканим, багато ісламських правознавці навпаки визнавали те, що значна частина його мінлива, залежить від обставин і ситуації за принципом: «Керівництво змінюється в залежності від часу і місця».

Шаріат часто вважається точно таким же, як весь іслам, - повноцінним кодексом життя. Деякі вчені інтерпретують іслам як «повноцінний кодекс життя», припускаючи, що іслам надає керівництво для всіх аспектів життя і містить тлумачення рішення кожної ситуації або проблеми. Також, звідси випливає твердження про те, що оскільки іслам є незалежним, самодостатнім способом життя, мусульмани повинні шукати відповіді всюди. Однак, іслам не є керівництвом для вирішення всіх сучасних проблем або питань, з якими стикаються мусульмани. Іслам стверджує те, що якщо, дійсно, всі проблеми і рішення були б відомими або легко виведеними, то умови життя мусульманського світу були б такими нікчемними і прикрими. Основна пастка мусульманської думки полягає в її надмірну залежність від священних текстів. Така відсталість ісламської думки привела до її безпліддя і стагнації. Іслам

не схожий на словник, скоріше, він даний нам як алфавіт (структурні блоки мови). Багато слова доступні в словнику, але також існують ще несформовані слова і вони будуть складені з букв цього алфавіту.

Шаріат часто плутають з «правом». Більш того, рівність між шаріатом і ісламським правом створює глибоку плутанину, що стосується ісламу. Якщо, як це часто має місце, шаріат ґрунтується на всіх аспектах життя, тільки потім він спирається на причину, тому його не потрібно плутати з правом. Наприклад, обмивання, молитва, піст і зовсім не є правовими питаннями. Отже, переведення кожного аспекту ісламського керівництва в ранг закону є неприйнятним в ісламі. Незважаючи на те, що аяти Корану, що стосуються правових питань, складають тільки його невелику частину, правові напрямки все ще роблять спроби звести Коран до ряду законів. Однак, переклад всього в сферу законів зумовлює появу додаткових бар'єрів у житті, що не відповідає Фітр людини (вродженої природі). Коран спонукає віруючих сконцентруватися на тому, щоб уникати великих гріхів (кабаір). Це не означає те, що прихильники Господа повинні ставитися до інших гріхів легковажно, але ніхто не повинен розглядати все це як просте запитання закону.

Шаріат часто забезпечує дотримання всього спектра обов'язків без розмежувань, зокрема, між молитвою і злочинами. Застосування шаріату часто обговорюється в контексті забезпечуваних із застосуванням сили законів. Насправді, безпосереднім проявом цього застосування є «примус» кримінального кодексу, відомого

як худуд - спеціальні покарання, приписані Кораном за певні злочини (вбивство, перелюбство, злодійство і ін.). Як зазначено вище, зведення шаріату до ісламським правом є помилковим, оскільки іслам, в повноті свого керівництва, не тільки охоплює право, а також цінності, принципи, обряди і т.п. Отже, не всі аспекти Ісламу впроваджуються в життя за допомогою людської влади. Господь не зацікавлений в примусі, наприклад, до молитви і посту або ж перетворення суспільства в поліцейську країну з метою забезпечення, в кінцевому підсумку, виконання всіх приписів. Місія Пророка полягала не більше, ніж в донесенні послання. Якщо, фактично, він не керував діями людей, то його послідовники не можуть брати на себе зобов'язання великих масштабів.

Шаріат часто розглядається як те, що надає зрозуміле й однозначне керівництво для всіх аспектів життя. Це дуже спрощена думка. У питаннях, що стосуються заборонних норм, Коран є певним і категоричним. Однак, застосування його постанов не є прямим, за винятком випадків, коли використовується підхід гамівної сорочки, результат якого суперечить цілям (макасід) ісламу. Давайте розглянемо наступні приклади. Закони худуд в Пакистані, введені диктаторським режимом, служили для того, щоб позбавити волі - або ув'язнити - багатьох жінок, жертв звалтування. Незважаючи на нещасних жертв огидних злочинів, безліч жінок позбавлена волі або переслідується в судовому порядку відповідно до цього тлумачення шаріату.

У мусульманських суспільствах іншим прикладом є односторонній, свавільний, неконтрольований розлучення з дружиною через безпосереднього виголошення слова талак (розлучення) три рази, яке, в свою чергу, часто веде до того, що дружину виганяють з її будинку. З протилежного боку, процес розлучення, запропонований Кораном, є розсудливим, збалансованим і враховує фактори, що стосуються двох подружжя. Однак, грубе тлумачення шаріату (ототожнюється з ісламським правом) узаконило такі неісламські практики. Тим не менше, більшість ісламських наукових шкіл додало їм юридичну силу під впливом легалізму.

Легалізм може тлумачитися як прихильність до законів, нормам поведінки або законним ідеям, без зрівноважування милості і благодаті Бога. Протягом століть після часу Пророка, мусульманські суспільства схилилися до легалізму, спрощуючи всі і зводячи до чорного і білого, щирого і помилкового, або допустимому і неприпустимому. Легалізм зробив людей лицемірними, а також він спонукає в них поверхневе відношення до їх ближнім, - до інших людей. Легалізм створює середовище, в якій люди постійно стурбовані тим, щоб діяти правильно, і здатні рвати на собі волосся через найдрібніших деталей життя. Однак, Бог не мав наміру створити цей світ ідеальним. Більш важливим є посилення зв'язку між людиною і його Творцем.

Коран точно визначає кілька законних розпоряджень і пропонує набагато більше в плані шляхів керівництва. Оскільки Пророк сприяв відповідної орієнтації на цінності; існував закон, але не легалізм і іслам не призна-

чався для вірувань, виключно орієнтованих на тексти. Дискурс, що становить ісламську юриспруденцію, вже відчуває виклик в напрямку орієнтації на цінності. Орієнтація в літературі включає макаїд аш-шаріа (вищі цілі шаріату), визначає їх як збереження і захист дин (віри, релігії), життя (нафс), сімейної системи (на-сл), розуму (акль) і багатства або майна (Маале).

Ціннісно-орієнтований підхід, що його обстоюють в цій брошурі, включає в себе багато нюансів. Деякі розглядають макаїд як просте уявлення цінностей. Традиційна ієрархія макаїд підпорядковує вірі інші компоненти, такі як життя, сім'я, розум і майно. Крім того, головні моделі иджтихада, включаючи юриспруденцію, яка є ціннісно-орієнтованою, засновані на підході, орієнтованому на тексти. Таким чином, швидше за допомогою самокритично дискурсу, творчого і конструктивного інтелектуального відновлення, моральної і релігійної ясності, яка одночасно проста і однозначна, динамічне рішення проблем і ціннісно-орієнтований підхід, заснований на Корані, натхненний і спрямований спадщиною Пророка, є саме тим, за допомогою чого мусульмани можуть краще виконувати свої обов'язки перед собою, перед людством і, перш за все, перед Милостивим Творцем.

Ціннісна орієнтація

Справжнє обличчя суспільства є відображенням його цінностей і принципів. Правова система і середовище також відображають цінності та принципи, які схвалює суспільство. Ставлячи закони понад усе або відо-

кремлюючи їх, цінності ведуть до легалізму, це рівнозначно тому, що поставити віз попереду коня. Хан належним чином закликає мусульман: «Ставтеся до ісламу, як до основи цінностей, які направляють діяння, а не як до системи готових рішень проблем». Які ж невід'ємні цінності, яких мусульмани повинні дотримуватися і які мусульмани повинні інтегрувати в свій процес мислення, культуру і правові моделі? Наступні цінності є ілюстративними і жодним чином не вичерпними:

1. Фундаментальне гідність людини (кожна людина - особистість, а не об'єкт або предмет споживання)

Господь освятив кожного з нас на рівні людини і мусульмани повинні бути передовою лінією в збереженні основного права на людську гідність (сура «Жінки», 4: 1).

2. Справедливість

Особлива увага, що приділяється Ісламом справедливості (чесності), є недвозначним. Воно визначає стандарти, які набагато вище в порівнянні з іншими ідеологіями або релігіями, закликаючи своїх послідовників відстоювати справедливість, навіть якщо це змушує діяти проти особистих інтересів (сура «Жінки», 4: 135).

3. Рівність (і недопущення дискримінації)

Будь то мусульманин або немусульманин, чоловік або жінка, чорношкірий або білий ціннісно-орієнтованої нормою Ісламу вважається рівність. У цьому світі все людські істоти є рівними, особливо щодо тих прав, що стосуються життя, честі і майна. Всі хороші якості і

цінотливість, якими володіють мусульмани, винагороджуються Аллахом в подальшому житті. На людському рівні кожен повинен ставитися до інших, як до рівних.

4. Свобода

Система поглядів Ісламу заснована на вільний вибір, а не на примусі, є однією з центральних аспектів ціннісно-орієнтованого підходу. Якщо Іслам знайде значимість ще раз, має бути усвідомлення підстави вільного вибору для тих, хто дотримується цієї віри. Коли Пророк і його громада, яка тільки утворювалася, стикалися з нелегкими і постійними гоніннями, Аллах наполегливо нагадав Пророку, що потрібно високо цінувати свободу. Прихильний звичайним параметрам, які використовуються в будь-якому здоровому і функціональному суспільстві, ніхто не може скасовувати право на вибір і свободу. Можливо найбільша і найбільш велика область, пов'язана зі свободою вибору і примусом, включає роль держави в Ісламі. У контексті досвіду ісламського права і його неприйняттого застосування, безліч мусульман, також і більшість немусульман, зараз мають великі сумніви, щодо ісламського права або зміщення політичної влади з релігійними авторитетами. Мусульмани повинні представити покращену, функціональну модель держави і управління відповідно до цінностей та принципів Ісламу.

5. Універсальні моральні цінності (маруф)

«Ви є кращою з громад, що з'явилася на благо людства (аль-нас), наказуючи здійснювати схва-

лювані (маруф), утримуючи від поганого (мункар) і віруючи в Аллаха. Якби люди Писання увірували, то це було б краще для них. Серед них є віруючі, але більшість їх є нечестивцями» (Сура «Сімейство Імрана», 3: 110).

Заклик Корану до маруф і утриманню від мункар спирається на моральні цінності в універсальному сенсі. Як маруф, так і мункар, мають велику кількість значень і чітке тлумачення цих двох концепцій є визначальним у житті мусульманина.

6. Орієнтація на людство і приналежність до Всесвіту

На одному рівні люди ставляться до сім'ї. На іншому рівні вони відносяться до нації або державі. На абсолютно несхожій рівні мусульмани ставляться до мусульманської умми. На цілком відмінному рівні все відносяться до людства. Жодне з цих тлумачень приналежності обов'язково не повинно конфліктувати з іншим. Сім'я і нації часто не є особистим вибором людини; люди народжуються в них, належать до родини і колі родичів за допомогою біологічних або інших зв'язків. Належність до нації стає більш мінливою на даному етапі в зв'язку зі збільшенням глобальної мобільності людей. Так чи інакше, цілком можливо підтримувати зв'язки з частиною світу, звідки походить людина, без конфлікту, залишаючись відданим місцем постійного проживання. Мусульмани повинні пояснити це людям, які емігрували зі своїх країн. Мусульмани повинні шукати спільні основи, що стосуються цієї важливої справи. Мусульмани повинні бути на передній лінії у вихованні духу приналежності до Всесвіту.

7. Представництво та участь (шура)

Нарада або шура є життєво важливим процесом і важливою інституцією в Ісламі і визначальними факторами в ціннісно-орієнтованому контексті. Різні рівні взаємодії в Ісламі засновані на нараді, а не на примусі або нав'язуванні. Таким чином, концепція управління, адміністрування і лідерства є інклюзивної, мається на увазі те, що приймають рішення мають право проводити відповідні консультації.

8. Правопорядок

Сутність правопорядку в Ісламі резюмована з огляду на чотири моменти:

- (а) Рівність усіх перед законом, ніхто не стоїть вище нього, при якому закони засновані на об'єктивних прийнятні правила;
- (б) Незалежне судочинство;
- (в) Посилення закону є державною справою і здійснюється неупереджено;
- (г) Рішення конфліктів здійснюється з використанням правової системи, політичної системи або за допомогою їх з'єднання, без залучення насильства по відношенню до громадян або державі.

9. Пошук загального підстави для спільного блага

Існує загальна тенденція до виділення і перебільшення відмінностей. Мусульмани не є винятком а цьому питанні. Іслам же закликає людей до істини і, якщо це доречно і можливо, він також прагне виявляти загальний знаменник і будувати суспільство на його підставі.

10. Відмова від насильства як норма

В ісламі світ і відсутність агресії не є нормою. Іслам відмовляється від насильства в формі невиправданої агресії, але допускає його у вигляді виправданого використання сили. Однак, єдиною допустимою формою насильства є самозахист, уникнення ініціації конфліктів, а застосування сили допускається без надмірності і в суворій відповідності з законом. В іншому випадку, ніколи неприпустимо для мусульман брати участь в актах насильства, особливо в самосуд.

11. Відмова від поверховості

Оскільки ми постанемо на суді Аллаха в подальшому житті, важливо розуміти, що все судження, що стосуються питань поклоніння, повинні належати тільки Аллаху і мусульмани не повинні оцінювати інших людей в цьому питанні.

12. Особлива увага на зміст, а не на форму

«Віра» перетворилася в не більше ніж простий предмет розмов, всього лише порожній світ, позбавлений іскор ентузіазму, властивих раннім етапам нашої (ісламської) історії і надихаючих мусульман на здійснення добрих вчинків в культурній і соціальній сфері. Без сумнівів, іслам все ще живий як почуття. Він живий як підсвідомої любові мільйонів людей, віддалено відчують, що цей принцип «вірний», але тільки деякі з них своїм розумом усвідомлюють цей принцип і здатні, або щиро готові, застосувати його в реальному житті.

Це є основною проблемою, з якою стикаються мусульмани сьогодні; зміст, в контексті духу або цінності, що лежить в основі, втратило зв'язок з формами і обрядами. Таким чином, в процесі заучування Корану виключно важливим є вивчення та розуміння його послання.

13. Охоплення життєвого досвіду як частини кривої колективного навчання

Врозріз з традиційним розумінням і підходом, іслам не прагне до того, щоб перетворитися в особливе вірування, орієнтоване на текст. При спробі зрозуміти цей світ, здається, що Господь бажає, щоб люди отримували користь від життєвого досвіду. Він закликає людину до подорожей, споглядання і вивчення історії. Замість того, щоб ховатися від життя в священних книгах, слід пам'ятати, що нам даровано здатності, що дозволяють спостерігати, роздумувати і міркувати про реальність.

Цей перелік цінностей у разі перестав бути вичерпним. Перераховані вище цінності і принципи засновані безпосередньо на тексті Корану і обговорюються в цій брошурі. Вони повинні бути серед невід'ємних параметрів, що направляють освіту і встановлення ісламських законів, які беруть свій початок від некоранічних джерел. Якщо джерелом є щось, крім Корану, включаючи хадіси, що суперечать цим чітким принципам (при цьому потрібно розуміти, що передавач останнього Послання Господа не може суперечити Корану), то цим принципам або цінностям потрібно віддавати перевагу. Більш того, закони і норми, у міру потреби, не повинні розглядатися по-окремо, як пока-

зує досвід легалізму. Таким чином, без непереборних доказів протилежного, закони і норми, виведені в процесі діяльності людини, не повинні порушувати або спотворювати принципи Корану.

Глава третя

Ісламське право, використання хадисів і зловживання ними

Коран є ключовим джерелом Ісламу. Ще одне джерело Ісламу є сунна, що описує спосіб життя Пророка, приклад, який він подав нам своїми відносинами, діями і висловлюваннями; вона формує модель віри. В обговоренні в цій брошурі досліджуються деякі життєво важливі проблеми, які стосуються об'єктах хадисів в добуванні, формулюванні і ратифікації законів.

З метою спрощення та роз'яснення, терміни хадис і сунна використовуються тут як взаємозамінні. Сунна повинна тлумачитися як «нормативне, зразкову поведінку і зразкове діяння, і те, що безпосередньо означає» подати приклад ». Однак, існують деякі загальні моменти хадисів / Сунни, які неправильно розуміються.

Серед цих моментів, існує один, який передбачає, що хадіси цитують Пророка, тобто відображають безпосередньо те, що Пророк сказав. Однак, читачі можуть обгрунтовано помітити, що точні слова Пророка містяться в хадисах без пояснення, що текст зазвичай пе-

рефразувавши. Не кожен збірник хадисів містить варіації. Варіації в викладі не дозволяють перевірити точні слова Пророка. Другий важливий момент полягає в тому, що хадіси Сахіх можуть бути знайдені в будь-яких збірниках хадисів (за винятком тих, які спеціально складені з неавтентичних хадисів для порівняння).

Існує шість канонічних збірників, відомих як аль-сіхах аль-Сітта. Однак, висококваліфіковані експерти-хадисознавець підтверджують, що навіть в збірнику Аль-Бухарі не всі хадіси є абсолютно безперечними. Більш того, навіть хадіси Сахіх мають різні тлумачення і ці людські інтерпретації - помилкові. По-третє, існує важливе твердження про те, що немає ніяких розбіжностей між викладками хадисів. Однак, існує багато прикладів хадисів, зокрема присвячених риба (лихварство), які є спірними.

По-четверте, вважається, що хадіси надають знання або інформацію, які є точними і певними. Насправді, тільки мутаватір бі аль-мана (за допомогою значення) вони не дають визначеності знань. Фактично, кількість мутаватір бі аль-мана невелика (лише близько двадцяти), як це підтверджують хадисознавець. Таким чином, практично всі різноманітність хадисів складається з ахад (НЕ мутаватір), які надають вірогідне знання і, як такі, не дають певних знань. Додаткова обачність має бути присутня при використанні їх для складання законів, норм і догм. Все ще більшість ісламських вчених дотримуються думки про те, що хадіси можуть використовуватися для виведення законів і норм обов'язкової сили.

Важливо запобігти використанню та зловживання хадисами при створенні і затвердженні ісламських законів. Розвиток правової тенденції має кілька наслідків. Поділ різних мазхабів (правових шкіл), хоча і корисне в деяких аспектах, головним чином призвело до фрагментації мусульманського суспільства. Друге і більш важливий наслідок цього явища пов'язано з багатьма законами, прийнятими на благо ісламу, які демонструють чітку дискримінацію за статевою ознакою, так і просування інших несправедливих тенденцій, несумісних з ісламським принципом рівності і справедливості. Цей другий момент вимагає деяких роз'яснень.

Пророк затвердив регулярне і безперешкодну участь жінок у житті, зосередженої навколо Масджид. Однак, в більшості мусульманських країн і, фактично, навіть у західних країнах не можна побачити жінок у великій кількості на молитвах в мечетях через обмежену і несприяє цьому середовищі. Якщо, у зв'язку деякими обставинами, чоловіки повинні «терпіти» присутність жінок, то чоловіки роблять так, щоб жінки відчували при цьому дискомфорт і незручності. Давайте розглянемо два хадиса, присвячених цьому питанню:

Як передає Абдуллах ібн Масуд, Пророк сказав: «Найкраще для жінки молитися в її будинку, ніж в її дворі, і краще за все молитися в її кімнаті, ніж в будинку».

Навіть будучи хадисом Сахіх, але не мутаватір (виклад Абдуллаха ібн Масуда), цей факт не дає впевненості в знаннях, необхідних для підтвердження достовірності висловлювання Пророка з цього питання. Ухвалені за-

кони суперечать цій традиції численні хадіси стверджують, що жінки брали участь в житті мечеті регулярно і у великій кількості. Таким чином, або жінки, про яких йде мова, порушували рекомендації Пророка (навіть в його присутності), або ж вони розуміли хадіс трохи інакше.

Що стосується другого хадісу, то хоча він і з'являється в Сахих аль-Бухарі, але це твердження не передано від Пророка. Насправді, це всього лише думка сподвижника (нехай навіть такого видатного і близького сподвижника, як дружина Пророка). Висловлюючись технічною ісламською мовою, цей тип висловлювань називається асар. Однак, навіть будучи глибоко шанованою і дуже такою, що заслуговує цього поваги з боку мусульман як сподвижниці, передатчиці хадісів і його дружини, - це всього лише її особиста думка, яка не виходить з уст Пророка. Не існує абсолютних додаткових джерел інформації, затвердження або повідомлення того ж періоду, які вказують на те, що жінки здійснювали будь-які кричущі діяння в мечеті. Ще це зробило величезний вплив на мусульманську культуру і призвело до більших обмежень участі жінок у суспільному житті.

В іншому прикладі наслідків цієї тенденції жінкам забороняється займати керівні посади. Одне єдине (ахад) повідомлення Абу Бакра (не плутати з першим халіфом Абу Бакр) призвело до твердої загальноприйнятою позиції, згідно з якою жінкам заборонено виконувати обов'язки виконавчого керівника.

Однак, як відомо, Абу Бакр був покараний за лжесвідчення. Більш того, цей хадис не відповідає стандартам, встановленим особисто Аль-Бухарі, хоча він і включив його в свою збірку. У Корані обговорюється історія Билкис, правительки аравійського царства Саба (Шеба), без якогось натяку на негативне ставлення до жінки-керівника. Проте, це одиначне (ахад) повідомлення сумнівного і спірного походження породило перетворення і стало причиною часто суворого заборони жінкам займати керівні посади.

Один з найбільш кричущих прикладів зловживання хадисами стосується покарання за віровідступництво. Один вердикт за віровідступництво (Рідден) класифікує його як не просто акт, який заслуговує на покарання, але і як злочин, який карається смертною карою [хоча в дійсності багато залишають віру вільно і без покарання]. Одне приватне повідомлення щодо цього думки про віровідступництво говорить: «Вбивайте того, хто змінює свою релігію (ман баддала дінах фактілуху)». Це повідомлення є ахад або одиначним хадисом. Не існує хадісу, що свідчить про встановленій практиці Пророка застосування цього особливого акту покарання виключно по відношенню до тих, хто скоїв віровідступництво і, фактично, Пророк демонструє протилежне. Безсумнівно, якби смертна кара була прийнятною і була настільки серйозною причиною, Коран б розглядав це питання, але в ньому немає інформації про це. Коран досить рішуче стверджує свободу віросповідання. Проте, хоча, на щастя, ця тенденція зменшується, багато вчених відкинули вищий прин-

цип Корану і віддали перевагу одиничного хадису. Незважаючи на старання наших вчених в дослідженні і ретельному аналізі цінності хадисів, факт залишається фактом: хадіси зазвичай надають тільки імовірнісні знання. Таким чином, з огляду на відоме сьогодні кількість хадисів, хадіси потрібно використовувати більше як джерело інформації, а також, як джерело моральної сили і мудрості, а більш стриманий підхід потрібно використовувати при виведенні законів або норм, які мають пряме і серйозний вплив на життя, честь і майно людей. Ця поміркованість є навіть більш важливою в разі прийняття законів або норм, які можуть послужити причиною дискримінації та несправедливості.

Глава четверта

Доктрина іджма.

Чи існує одностайна думка?

Іджма або згода є одним з чотирьох джерел ісламської юриспруденції. Коран і Сунна - два головних і основоположних джерела ісламу, а іджма і кияс (судження за аналогією) є двома другорядними джерелами. Вважається, що в сфері встановлення догм, законів і норм іджма займає центральне місце в ісламському дискурсі і соціально-релігійному єдності. Обговорення, що стосуються іджми, в яких більшість тверджень є необґрунтованими і неприйнятними, засновані на недостатньому консенсусі, що зачіпає практично всі аспекти іджми як джерела ісламської юриспруденції.

Незважаючи на добре обґрунтоване положення іджми в ісламській юриспруденції, звичайні мусульмани в своїй більшості не знайомі з іджмой як підставою або джерелом ісламської правової системи. Оскільки іджма в значній мірі грає інтегративну роль в ісламському правовому дискурсі, то вона також вплинула на закріпилися розбіжності. Але більш важливим є існування прецедентів неправильного використання іджми, у вигляді часто цитованого інструменту для затикання опонентів або зловживання за допомогою частих тверджень іджми, застосовуваної в питаннях, для яких вона є неприпустимою. Ця проблема є життєво важливою, оскільки традиційне думка говорить, що якщо іджма застосовується щодо якогось питання, що відноситься до догми або правовому полю, її висновок обов'язковий для виконання мусульманами. Нижче представлені деякі приклади, при яких використовувалася загальна практика мусульманських вчених і правознавців по досягненню згоди (іджма): проголошення талак (розлучення) три рази поспіль має силу; молитва таравіх довжиною в 20 ракатів; талфік (змішання думок різних мазхабів) не допускається і багато інших.

По-перше, проблема іджми бере початок від визначення цього терміна. Не існує іджма (згоди) по відношенню до визначення іджма. Фактично, питання визначення іджма не піднімалося до часів імама Шафії (пом. 820 н.е.). Його не було до кінця десятого століття, коли різні вчені почали намагатися дати визначення іджма. Існує багато вчених, незгодних з критеріями для визначення іджма. Між сподвижниками не було

високого рівня згоди, щодо широко кола питань, так і в питанні опеределенія іджма (іджма аль-Сахаб).

По-друге, не існує згоди щодо того, яким джерелом встановлюються повноваження іджма. Деякі вчення робили спроби визначити доречні частини Корану, які підтверджують його статус як одного з остаточних авторитетних джерел ісламської юриспруденції. У той же час, видатні вчені протистояли цьому твердженню. Найбільш часто цитованим хадисом, що приводиться в підтримку іджми, є такі висловлювання Пророка: «Моя громада (умма) не погодиться на оману». Варіації цього хадиса наведені також в інших збірниках. Фундаментальною проблемою цього та інших хадисів, згаданих в контексті підтримки іджма, є те, що традиції в цьому питанні не є мутаватір і таким чином не пропонують впевненості в знаннях, як щодо тексту, так і його значення і застосування. Зі згаданого вище, за винятком кількох повідомлень, більшість не є мутаватір (навпаки, переважна більшість є ахад - одиничними повідомленнями) і навіть якщо вони автентичні (Сахіх), їх фактичний статус є імовірнісним певною мірою.

Доктрина іджма грала життєво важливу роль в появі мазхабов (правових шкіл), що представляють собою систематизацію методології та масиву законів, норм і догм. Розмаїття думок і можливість для розбіжності в думках може представляти динамізм в деяких відносинах. Однак, було визнано доцільним те, що стосовно різних аспектів поклоніння і обрядів потрібно викристалізувати широка згода або близьке до повної згоди

думку. Але це не означає, що на питання, що стосуються кількості ракатів (від 8 до 20) молитви таравіх або вимови вголос «амін» під час спільної молитви, були знайдені відповіді в межах мазхабов навіть до п'ятнадцятого століття.

Фактично, систематизація законів і норм мала вплив на жорсткість і нетерпимість між мазхабами. Наприклад, хоча згідно ханафітського мазхабу шлюб між чоловіком-ханафіти і жінкою-шафіїткою є дійсним, то на думку шафіїтської школи, він недійсний. Елементи ісламських законів і норм стали несумісними не тільки з сучасною епохою, але також з багатьма принципами і цінностями ісламу, які вони повинні підтримувати. Іншим важливим аспектом, що має відношення до іджма і заслуговує на особливу увагу, є те, що процес іджма не може бути елітарним і ті люди, на чії життя можуть вплинути рішення або політика, повинні брати участь в іджма. Звичайно, це було б недоцільно для цілої умми брати участь в процесі затвердження. Але саме в цьому випадку принцип шура є доречним. Шура і питання іджма слід приділяти рівну увагу і розробити процес прийняття рішень, щоб забезпечити функціональність і динамізм. Відповідно до такого підходу, закон стає ісламським, якщо він задовольняє наступні умови: а) розробка закону заснована на фундаментальних джерелах ісламу; б) він виведений з особливою увагою до макасід і цінностям ісламу; в) прийняття і введення закону в силу в суспільстві відбувається за допомогою застосування принципу шура.

Іджма відіграла важливу роль в історії ісламу і вона доречно по відношенню до деяких аспектів юриспруденції. Довід цієї глави, однак, полягає в тому, що мусульмани не повинні відстоювати божественну святість концепції, святість якої не узгоджена. Більш того, як пояснювалося вище, не існує практично нічого, за винятком деяких широких і базових питань, щодо яких досягнуто згоди або іджма. Таким чином, мусульмани повинні бути обачні в прийнятті будь-якого затвердження, представленого як доказ обґрунтованості використання іджми. Тому, сумлінні мусульмани повинні знову присвятити себе дотримання ісламу і прожити своє життя відповідно до динамічним методом вирішення проблем і ціннісною орієнтацією замість того, щоб сліпо слідувати жорстким догмам або потурає легалізму.

Глава п'ята

Кияс (судження за аналогією) і деякі проблематичні питання в ісламському праві

Хадисознавці виконали безцінну роботу зі створення збірок хадисів і розвитку методів для встановлення їх автентичності. Окремі хадіси самі по собі не є божественними або надійними. Також не мають божественного походження два джерела ісламського права - іджма і кияс. Кияс є четвертим джерелом ісламського фікха, чинним і корисним інструментом ісламського права. В цьому розділі обговорюється кияс, а також

багато концептуальні проблеми та хвилюючі приклади неправильного застосування цього інструменту в просуванні ісламських законів. У багатьох випадках, коли наші правознавці стикаються з новою ситуацією, вони успішно і ефективно використовують кияс для пошуку нових рішень. Як мусульмани, ми всі отримали користь від їх дорогоцінного і видатного праці в цьому напрямку. Коран і Сунна не охоплюють всі ситуації, з якими їх послідовники можуть зіткнутися. Тут з'являється кияс або судження за аналогією, «головне значення слова ... -«оцінка», «узгодження» і «рівність»». «Кияс означає пошук подібності між новими ситуаціями і більш ранніми практиками, особливо діями Пророка». Однак, кияс був неоднозначним. Як і помилкові методології та категоризації, які ми розглядали для іджма, твердження, що стосується згоди сподвижників щодо кияс, також є неспроможним. Багато сподвижники застосовували те, що вони знали, до ситуацій, невідомим раніше, і саме ця практика відноситься до методу кияс. Однак, складно стверджувати, що сподвижники Пророка знали метод кияс, розглядали його відповідним чином і, в кінцевому підсумку, знаходили консенсус. Не існує аятов Корану, з якими могли б погодитися вчені і які могли б розглядатися в якості підстави кияс. Також, вчені використовують Сунну у вигляді збірок хадисів для встановлення додаткових текстових підтверджень кияс, але не існує справжнього підтвердження, яке задовольняє всіх.

Взаємини між иджмой і кияс є близькими. Однак, щоб результат судження за аналогією був широко прийнятим, також потрібно підтвердити його за до-

помогою іджми. У цьому полягає парадоксальність мислення. Навіть незважаючи на те, що послідовники чотирьох головних сунітських наукових шкіл зазвичай приймають кияс як один з чотирьох джерел ісламського права, існують значні розбіжності щодо того, що являє собою кияс, які його можливості і який метод його підтвердження. Існує досить слабкий консенсус в питанні кияс. Кожна школа воліє свій особистий визначення, яке враховує її особливі акценти і нюанси. Наприклад, згідно з Аль-Шафії, кияс і іджтихад є синонімічні, в той же час інші школи вважають по-іншому. Спільний знаменник між усіма чотирма школами у всіх випадках включає визначення ілла (ефективної причини закону). Оскільки не існує консенсусу щодо того, що кияс формує дійсну методологію ісламської юриспруденції, то існують схожі проблеми, що стосуються консенсусу у визначенні того, що формує ілла, як він виводиться і як він затверджується.

Інша проблема з кияс, як з джерелом методології та влади в ісламській юриспруденції, полягає в нестачі згоди щодо взаємозв'язку між АСЛ (оригінальний випадок) і дійсністю законів, заснованих і виведених за допомогою кияс. Кияс утворює спекулятивне доказ, оскільки він заснований на мисленні людини, яке схильне до помилок. Таким чином, коли надійні Божественні джерела і помилкові тимчасові джерела стали частиною єдиного набору інструментів, за винятком випадків, коли розглядається і прямо зізнається відповідний рівень свідомої смиренності щодо людської помилковості, можуть мати місце різні надмірності.

Існують наступні шляхи, для яких застосування кияс є проблематичним, як, наприклад, в разі кафа або Куфу (рівність у шлюбі). Те, що передбачувані подружжя повинні мати стільки спільного один з одним або мати порівнянне походження наскільки це можливо, сприймається як звичайна норма здорового глузду. Однак, трансформуючи цілісну сутність в правове зобов'язання і порушуючи їх, питання законного втручання членів сім'ї і кади (судді) є прикладом правової тенденції. Посилаючись на ханафітського тексти, Аль-Хідайа, Марґінані (пом. 1197 н.е.): «... підтверджуючи шлюб і стверджуючи його дійсність; якщо жінка повинна сприймати себе по відношенню до чоловіка як нижчу за значенням, її опікуни можуть розвести їх, щоб уникнути безчестя, яке вони повинні витримувати в цьому випадку».

Проблемою, пов'язаною з цим, є те, що деякі приписи роблять «обов'язковими» вимоги при укладанні шлюбу, які не згадані в Корані і Сунні. Більш того, є звинувачення, через які опікуни двох передбачуваних подружжя можуть законно втрутитися і за допомогою судової системи розірвати шлюб, якщо ці обов'язкові вимоги не були виконані. Повідомлення не утворює мутаватір бі аль-лафз (точні слова) або бі аль-мана (точне значення). Чи може повідомлення ставитися до категорії Сахіх - іншими словами, до категорії автентичних хадисів - навіть в разі якщо він не надає впевненості в знаннях. Однак, проблема полягає в тому, що хадис не є Сахіх. Більш того, крім цього хадиса, розгляд інших хадисів показало відсутність будь-яких інших

хадисів, присвячених цій темі. Тільки спекуляція може пояснити втручання в закон, виведене з цього повідомлення, порушення цього може послужити підставою для прийняття юридичних заходів. Те, що зробили вчені потім, включало розширення питання рівності до рівня, визначеного шляхом кияс, навіть якщо цей тип доказів не знаходить підтвердження в Корані і Сунні.

Ідея рівності була перевернута з ніг на голову, суперечачи істинного ісламського принципу, цінності справедливості і егалітаризму. У відповідь на такі розділи тексту Аль-Хідайа: якщо жінка є дорослою і бажає вийти заміж, незважаючи на явну невідповідність, звичайно, це має бути її прерогативою. Потреба професійної рівності не є суворою вимогою. Особливо неприйнятним в цій сфері є визначення бороди, одягу, кремів для засмаги як принизливого для професіоналів.

Фактично, не існує даних про те, що в будь-якої мови Пророк ганьбив якусь професію. Насправді, в своїй останній проповіді Пророк спростував всі дискримінаційні і несправедливі твердження, прямо сказавши про це.

Дивно, частина, яка розглядає цю тему в Аль-Хідайа, починається привітанням: «Кафат, в літературному сенсі, означає рівність». Однак, правовий аналіз та мислення відкинули питання рівності в сторону схвалення нерівності. Що імовірно сформульовано для захисту прав і статусу жінок і їх сімей замість забезпечення їх

приниженості. Трансформацію вченими питання рівності у включає підлегле становище можна здійснити шляхом необґрунтованого перебільшення кияс.

Глава надає детальне роз'яснення деяких інших важливих питань, в яких спостерігається неправильне застосування кияс.

Глава шоста

Ісламський фіхх (закон) і забутий практичний досвід

Ми повинні поставити масу різних доречних питань про причини того, чому існує так багато несправедливості і погіршень в поглядах мусульманського суспільства. Занепад поступово підкрадається і зараз мусульманське суспільство фактично є неповноцінним, і в зв'язку з внутрішніми і зовнішніми чинниками воно не здатне вирішити більшість своїх проблем самостійно, не кажучи вже про те, щоб змагатися з розвиненим світом. Наприклад, чому є прірва між існуючими ісламськими законами і реальністю в плані вирішення проблем і захисту ісламських принципів справедливості і рівноваги? Чому багато мусульман, повстають проти деяких ключових положень в класичних законах, звертаючись до секулярним законам? Чому мусульманські суспільства обтяжені такими проблемами, як широко поширена бідність і нестатки, застаріле освіту, технічна відсталість? Важливо усвідомлювати, що в спробах досягти розуміння цих питань необхідно

визнати той факт, що ісламський закон або фікх не має систематичного емпіричного підстави (термін емпіричний тут не потрібно плутати з вузьким змістом емпіризму - практикою, при якій покладаються тільки на спостереження і експеримент). Обговорення тут охоплює основні аспекти ісламського права і юриспруденції, а саме відсутність достатнього емпіричного підстави («емпіричного» в сучасному розумінні) ісламського закону і юриспруденції. Зосередженість на текстах або орієнтація на тексти є відповідальним за втрату динамізму ісламу і його законів, але також це призвело до того, що ті немусульмани, які вивчають іслам, схильні до неправильного розуміння віри і тлумаченню її. Традиційний іслам є редуційним і легалістський, укладеними в оболонки первинних, вторинних і третинних текстів, дуже часто непов'язаних з суворою правдою життя. Оскільки дослідження або емпірична робота, виконана для повної оцінки проблеми перед створенням і встановленням закону, фактично відсутні в цьому контексті, не існує також досліджень або емпіричної роботи, проведеної для встановлення впливів і наслідків часткових законних розробок і нововведень.

Випадок, що відноситься до даного питання, включає залучення традиційної наступності в суспільстві. Шаріат обумовлює те, що живі члени сім'ї та родичі претендують на різні частки спадщини, визначені відповідно до текстовими джерелами. Однак, не існує сучасних досліджень, що охоплюють вплив цих законів, зокрема, на жінок, що становлять один з найбільш враз-

ливих елементів суспільства. Чоловіки можуть легко піти від сімейних відносин і зобов'язань; також відомо, що жінки не можуть. Вважається та аргументується, що жінку завжди повинен хтось підтримувати - її батько, чоловік, брат, син або уряд і суспільство. Але не існує шляху, щоб почати оцінювати злидні і вразливість багатьох жінок, особливо бідних, без відповідних емпіричних соціальних досліджень вивчити природу і межі проблеми, що виникає унаслідок жорсткості спадкового права.

Підхід, далекий від повсякденного життя і сфокусований лише на створенні і постанові законів, який ігнорує принципи Корану і Сунни, є одним з тих, який може привести до жебрацтва багатьох. Кваліфіковані люди повинні вивчати те, що відбувається в реальному житті, визначити, чому суттєва прірва утворилася між реальністю і вищими цілями права. Тільки потім вони можуть подолати цю прірву.

Інший приклад включає полеміку ісламської економіки і фінансів. Через дихотомії між релігійним і секулярним освітою, деякі мусульманські юристи і вчені не досить добре знайомі з областю сучасної економіки і фінансів. Мабуть, це недосконалість не зупиняє їх від створення фатава (правове думку з релігійної точки зору), присвячених цьому предмету. Хоча є емпіричні дослідження прихильників просування ісламського банкінгу та фінансів, існують дві головні проблеми, що стосуються обговорюваної позиції вчених. По-перше, вони зазвичай не розуміють, що протягом більшої частини часу чотири джерела - Коран, хадіси, іджма і ки-

яс - використовувалися тільки спекулятивно, що призвело до імовірнісних знань і таким чином будь-які наступні фетви не є Божественної заповіддю, а скоріше, вони є не більш ніж конструкцією, створеною людиною на основі Корану і Сунни. По-друге, ті ж експерти не можуть визнати існування емпіричних досліджень, що суперечать їх твердженнями. Оскільки вони не ознайомлені з важливістю і роллю емпіричної роботи, релігійні правознавці і вчені схильні до того, щоб робити безпідставні твердження, найчастіше позбавлені специфічного емпіричного підтвердження.

Емпірично, заслуговує уваги те, що якщо вигода і благо сприймається тільки як багатство, то зосередженість виключно на благо втрачає своє місце. Деякі широко просуваються ідеї про державні фінанси в ісламських державах є надзвичайно спрощеними. Наприклад, очікування того, що віруючі будуть відкривати свої гаманці, як тільки уряд про це попросить, є нереалістичним. І відстоювання закята як методу задоволення потреб уряду, особливо в наші часи, коли мусульманське державний устрій є в будь-якій мірі ісламським і коли існують значні розбіжності щодо того, чи повинен закят виплачуватися індивідуально або його потрібно інституціоналізувати - особливо за допомогою уряду - не є прийнятним або практичним. Зобов'язувати банки надавати безвідсоткові позики державі може не мати значення і служити предметом висміювання навіть при існуванні ісламських фінансових інституцій і може привести до вичерпання їх резервів, якщо, дійсно, така політика колись буде успішно впроваджена в життя.

Друкування грошей і цінних паперів в разі необхідності в якості останнього виходу є прямою дорогою до економічного колапсу. Насправді, не тільки багато правознавці схильні писати в бездоказовій манері про те, чим вони безпосередньо займаються, тобто, про ісламський фікхе, але також і про інших областях (наприклад, про економіку), хоча свої знання в цій області їм ще потрібно довести .

Урівноваження підходу, орієнтованого на текст, з підходом, орієнтованим на життя, вимагає, щоб ми в повній мірі вивчали, розуміли і визначали соціальну реальність, процеси і зміни. Мусульмани повинні застосовувати емпіричні методи і, в той же час, уникати впадання в пастку емпіризму - теорії, яка стверджує те, що джерелом усіх знань є чуттєвий досвід. Справді, каменем спотикання для багатьох мусульман в оцінці суттєвості емпіричного підходу є вузьке західне поняття емпіризму (що ґрунтується тільки на досвіді або спостереженні). Першим кроком у вирішенні будь-якої проблеми є цілісне усвідомлення і розуміння її природи і меж. Це вимагає індуктивного дослідження і вивчення. У цьому контексті, мусульмани повинні досягти глибокого розуміння не тільки Сунни Пророка, а також сунни Аллаха. Господь створив певні закони (сунна Аллаха), направляючи як все живе, так і соціальні процеси по незмінному шляху. Аж до цього моменту, ми встановили три визначальні умови ісламського права: а) те, що становить закон, має ґрунтуватися на фундаментальних джерелах ісламу; б) воно виводиться, приділяючи особливу увагу макасід і цінностям іс-

ламу; в) закон приймається і вводиться в силу суспільством за допомогою шура. У світлі цієї глави, ці умови повинні уточнюватися в такий спосіб: закон вважається і сламскім, якщо він задовольняє всім трьом наступним критеріям: а) формулювання закону засноване на фундаментальних джерелах ісламу з емпіричним належною увагою до орієнтації на життя; б) він виведений з особливою увагою до максід і цінностям ісламу; в) прийняття і введення в силу закону суспільством здійснюється за допомогою шура.

Глава сьома

Висновки: на шляху до нашої реформації

Сьогодні ми стикаємося з масою труднощів в мусульманському світі. Люди з деяких країн переживають жахливі конфлікти, які є наслідком міжнародної демонстрації сили, часто ці конфлікти стосуються нафти. В інших частинах мусульманського світу зберігаються окупація або ефективний контроль недружніх сил. Неосвіченість і злидні особливо несамовиті в мусульманських країнах. В інших частинах тривають сутички між ворогуючими релігійними угрупованнями; в більшості випадків широко поширене фізичне насильство над жінками; «Вбивства честі» жінок, хоча вони спостерігаються не тільки серед мусульман, все ще мають місце; на батьківщині ісламу жінкам заборонено водити автомобілі в ім'я ісламу. Навіть в «прогресивних» мусульманських країнах, мусульманський чоловік може отримати розлучення за допомогою потрійного повідомлення (незворотний розлучення), отруїв-

ши смс по мобільному телефону. На заході, існує багато мечетей, які мусульманські жінки не мають права відвідувати.

Багато з цих питань охоплюють переважну соціокультурно-політичне середовище. Однак, мусульманське мислення і сучасна культура залучені в нинішню ситуацію недієздатності і стагнації через глибоко виборчого традиційного релігійного розуміння і прихильність, які існують і стали можливими через невідповідного звернення до текстових джерел в загальному і неправильного використання хадисів, іноді сумнівних хадисів, в зокрема про підтримку і засвідчення.

По-перше, шаріат, як широко використовуваний термін, вводить в оману багатьох, як і багато інших зовнішніх атрибутів, приписаних йому, зокрема Божественність, священність і незмінність. Коли редуційним методом шаріат прирівнюється до ісламським правом, суспільство страждає від легалізму. Відхід від духу, цілей (макад) або нормативних принципів ісламу не тільки належить втрата динамізму суспільства, але також надмірно обтяжує життя мас буквальним розумінням тексту закону і деспотичним тлумаченням. По-друге, Коран є кульмінацією всіх Божественних текстів, натхнених протягом всієї історії людства. Він займає центральне і неперевершене положення в ісламі. Пророк не міг спростовувати його. Таким чином, нічого, крім Корану, не може використовуватися і приводитися в якості доказу доктрини, закону або норми - важливий момент, загальновизнаний серед усіх мусульман, але повсякденно ігнорований на практиці.

По-третє, спадщина Пророка, або Сунна, є також життєво важливим для мусульман і ісламського способу життя. Пророк згадується в Корані як приклад для наслідування. Однак, як продемонстровано в третьому розділі, традиційні погляди на хадіси також не виправдано перебільшують значення джерела, щоб поставити його в один ряд з Кораном і коли в цьому відношенні стверджують про деякій мірі Божественності. По-четверте, загальноприйняті погляди на іджма є неспроможними і перебільшеними. Не тільки не існує іджма щодо визначення цього терміна, а й важко знайти якийсь аспект, щодо якого існує згода. Багато правові рішення, щодо яких використовувалася іджма, відображають особливий соціально-історичний контекст, що досягають часів Пророка і його сподвижників, навіть якщо особливості і деталі будь-якого аспекту права не можуть застосовуватися універсально протягом різних епох.

По-п'яте, кияс перетворився вже в інший інструмент ісламського права, яким серйозно нехтують. Якоїсь закон, виведений за допомогою судження за аналогією, не повинен сприйматися як Божественний, бо це змушує мусульман ставитися до нього, як до недоторканого. По-шосте, отримана сукупність ісламського права не має емпіричного підстави, на даний момент відсутні життєво важливих дослідження, що охоплюють відповідні важливі питання, необхідні для розуміння і аналізу проблеми як до, так і після формулювання введення в силу закону.

З іншого боку, закон повинен вважатися ісламським, якщо тільки він задовольняє трьом критеріям: а) формулювання закону повинна ґрунтуватися на фундаментальних джерелах ісламу відповідно до орієнтованим на життя, емпіричним підходом і виконуватися з належною ретельністю; б) він виведений з особливою увагою до максим і цінностей Іслама; в) прийняття і введення в силу закону суспільством повинне здійснюватися за допомогою шура.

Пошук конструктивних трансформацій є динамічним і захоплюючим викликом. Щоб досягти успіху в цьому житті і в подальшій, іслам закликає кожного до постійного пошуку позитивних змін - змін, які допомагають вдосконалювати людей на всіх рівнях, позитивно впливають на життя інших. Дійсно, зміни починаються вдома; ми є першою інстанцією. Ті, які цінують і шукають зміни активно, що не реакційно (як це відбувається зараз), неодмінно не тільки зміняться самі, але також, в процесі, вплинуть на зміни в інших.

Автор

Мухаммад Омар Фарук - голова Центру ісламських фінансів, Інституту банківських фінансів. Його сфера інтересів включає ісламську економіку / банківська справа / фінанси, ісламське право і юриспруденцію, ісламську політичну економіку.

Серія МІД «Книги у скороченому викладенні» є цінним зібранням ключових публікацій інституту, написаних у стислій формі, щоб дати читачеві уявлення про суть основного змісту оригіналу.

Автор книги **«На шляху до нашої Реформації»** стверджує, що причиною скрути, яка спіткала сьогодні мусульман, є незнання основних ісламських цінностей та/або брак рішучості слідувати їм. Тому через це дослідження він наполягає на важливості повернення до того, що називається «ціннісно-орієнтованим» підходом. Зі сторінок цієї книги ми дізнаємось, що шаріат є унікальною скарбницею, яка з часом перетворилася на лабіринт схоластичних поглядів і висновків, що стримують розвиток мусульманської спільноти. Автор підкреслює, що крайнощі у слідуванні сумнівним хадисам та неправомірне застосування закону худуд не лише суперечить духу Корану та пророчого послання, але й становить собою приклад згубної практики, наслідком якої є відверте зловживання правами мусульман під виглядом введення правил псевдо-шаріату. Таке зловживання та неправильне застосування ісламського закону і є предметом дослідження цієї праці.

Шах Абдул Ханнан, колишній голова правління «Ісламі Банку Бангладеш», колишній заступник керівника «Банку Бангладеш»

Відмінна робота, присвячена основним джерелам ісламського права, таким як Коран, Сунна, Іджма та кияс. Автор висвітлив багато болісних питань, що стосуються цих джерел, їх визначень, вжитку та тлумачень. Він вказав на занепад та буквалізм, якими характеризувався підхід до законодавства в минулому, та необхідність ціннісної орієнтації у розвитку ісламського права в майбутньому.

Д-р Мохаммад Юсуф Сіддік, кафедра історії та ісламської цивілізації, Університет Шарджі (Об'єднані Арабські Емірати)

Грунтовна та сучасна аналітична дослідницька робота, що наводить на кілька переконливих міркувань щодо правової дилеми сучасного мусульманського світу.

Професор Чарльз Е. Баттерворф, заслужений професор управління та політики в Університеті штату Меріленд (США)

За допомогою зрозумілої мови та змістовних аргументів [автор] ознайомлює читача з [проблемами] віри та її основних складових у наш час, а потім пропонує переконливі рішення. Окрім того, він ретельно описує, як більш ранні авторитетні джерела можна читати з точки зору пошуку рішення проблем сьогодні. По суті, основне завдання автора тут полягає в тому, щоб наочно показати, як іслам може позитивно реагувати на безліч новачій сучасної доби, не втрачаючи при цьому змісту свого основного послання.

Д-р М.Н. Сіддікі, заслужений професор кафедри ділового адміністрування, Алігархський мусульманський університет (Індія)

Деякі розділи насправді дуже болісно читати. Але правда є правда. Автор лише повертає дзеркало до нашого обличчя. [Криза, яку ми сьогодні переживаємо] — це пряий наслідок методології, що нехтує макасід аш-шаріа, покладаючись при цьому виключно на правові постанови, винесені сотні років тому в іншому соціальному середовищі. Такий підхід потребує серйозного перегляду.

Міжнародний Інститут
Ісламської Думки